

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת האזינו ושבט שובה, תשס"ז
מספר 672

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

"דרשו ה' בהמצאו"

פרקי הנחמה הנקראים כהפטרות בשבתות שלאחר צום ט' באב, כולם מדברי הנביא ישעיהו. אחת הפטרות הללו (לפרשת "ראה") מסתיימת בפרק נ"ה, פסוק ה'. ואולם דווקא פסוק ו', שאינו נכלל בהפטרה, נראה כמתאים ביותר מבחינת תוכנו לרוח הדברים של פרשה זו ("ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה; את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' א-להיכם"). אומר שם הנביא ישעיהו: "דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב".

חז"ל ופרשנים אחריהם נתנו דעתם לפסוק מיוחד זה, שנראה כאילו כל כולו אומר "דרשני", ופירושוהו כל אחד לפי סגנונו. כך נמצא כתוב (רה"ש יח ע"א): "אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה: דרשו ה' בהמצאו, אלו עשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים".

המשנה במסכת יבמות (מט ע"ב) מספרת לנו מפיו של ר' שמעון בן עזאי, כי במגילת יוחסין שנמצאה בירושלים נכתב, בין השאר, כי מנשה מלך יהודה הרג את ישעיהו הנביא. מהכתוב במגילה עולה כי מנשה דן את ישעיהו על סתירות בין דבריו לנאמר בתורה:

משה רבך אמר (שמ' לג:כ) כי לא יראני האדם וחי, ואת אמרת (יש' ו:א) ואראה את ה' ישב על כסא רם ונשא.

משה רבך אמר (דב' ד:ז) מי כה' א-להינו בכל קראנו אליו. ואת אמרת (יש' נה:ו) דרשו ה' בהמצאו.

משה רבך אמר (שמ' כג:כו) את מספר ימיך אמלא. ואת אמרת (מל"ב כ:ו) והספתי על ימיך חמש עשרה שנה.

ישעיהו ידע כי מנשה לא יקבל את הסבריו, ולכן ניסה לברוח, אולם מנשה תפסו והרגו. הגמרא בהמשך מתרצת את הסתירות. את הפסוק "דרשו ה' בהמצאו" מפרשים חז"ל כפונה אל היחיד, שהקב"ה קרוב אליו יותר בעשרת ימי תשובה, ואילו עם ישראל יכול לשוב אל ה' בכל עת - "בכל קראנו אליו".

רוב הפרשנים מקבלים את התירוץ שהכתוב בפרק נה:ו מדבר על תשובת היחיד. רש"י כותב: "בהמצאו - קודם גזר דין, בעוד שהוא אומר לכם דרשוני". לפי רש"י מדובר כאן בסיטואציה של אדם העומד למשפט לפני ה' (ומכאן שמדובר בתקופת עשרת ימי תשובה). כל עוד נמשך תהליך המשפט, יכול אדם לחזור בו ממעלליו. משנסתיים המשפט - עליו לשאת בעונש. ביבמות (קה ע"א) נאמר כי גזר דין של ציבור, אפילו נחתם - מתקרע, שנאמר: "מי כה' א-להינו". והרי כתוב: "דרשו ה' בהמצאו", לא קשיא, הא ביחיד והא בצבור.

מאידך, הטורי אבן בפירושו לרה"ש (יז ע"ב) טוען: מצינו שגם ליחיד מקרעין גזר-דין לאחר מתן גזר דין: כשחלה חזקיהו מלך יהודה, אמר לו ישעיהו בשם ה' כי הוא עומד למות. אך בשל עצמת תפילתו של חזקיהו נקרע גזר הדין, ונוספו על שנותיו חמש עשרה שנה, ככתוב במל"ב כ:א-ב.

רד"ק מפרש כך: דרשו ה' בהמצאו - כלומר בעניין המצוי לכם כחשוב, קראוהו בהיותו (אותו עניין) קרוב (ללבכם). נראה, אם כן, שרד"ק פונה למישור שונה, ועוקף במידה מסוימת את ההנחה שהביטויים "בהמצאו" ו"בהיותו קרוב" מציינים זמן. רד"ק טוען כי כאשר אדם קורא אל ה' בעניין החשוב לו, מעיד

הדבר על ביטחוננו בה', ומתוך שהאדם בוטח באלוקיו, קרוב הוא אל ה', כמו שנאמר: "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת" (תה' קמה: יח).

תרגום יונתן נותן טעם נוסף ל"דרשו ה' בהמצאו" ומפרש: בעוד האדם בחיים. כלומר, זוהי קריאה לאדם שיעשה תשובה קודם מיתתו, כי אז הוא נמצא קרוב, ולא לאחר מיתה, כי אחרי מיתה אין תשובה לנפש, כמו שאמר שלמה המלך: "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הלך שמה" (קה' ט: י). גם בפיוט הנורא הוד של "ונתנה תוקף" אנו שומעים הד לכך: "ועד יום מותו תחכה לו; אם ישוב, מיד תקבלו".

אולם נחזור לדעת חז"ל על אותו פסוק בישעיהו, כפי שמשקפת במשל נאה הכתוב במדרש תנחומא (פרשת האזינו סימן ד'):

אמר ר' שמואל בר נחמני: משל למה הדבר דומה, למלך שהיה גר בעיר, והיו אנשי העיר מכעסים אותו. כעס המלך ויצא מהעיר והתרחק כעשרה מילים, ונשאר שם. היה שם פיקח אחד שאמר לבני העיר: שוטים אתם, כל זמן שהמלך היה בעירכם לא ביקשתם סליחה ממנו, עכשיו לפני שהוא מתרחק מהעיר לכו ועשו עמו שלום. לכן כתוב "דרשו ה' בהמצאו" - אלו עשרת ימי תשובה שהוא שרוי ביניכן.

מעניין, כי הרמב"ם, איש ההלכה, הולך אף הוא בעקבות מדרשי חז"ל, ואומר כך: "אעפ"י שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים היא יפה ביותר, ומתקבלת היא מיד. שנאמר: דרשו ה' בהמצאו וגו' (הלכות תשובה פ"ב, ה"ו).

מבלי להכריע בין הדעות השונות, הרי ניתן לקרוא ולהבין את הפסוק כפשוטו: "דרשו ה' בהמצאו" - תמיד, שהרי הקב"ה "נמצא ואין עת אל מציאותו"; "דרשוהו בהיותו קרוב" - כי הוא קרוב תמיד, ובייחוד כאשר הלכות מתעוררים לבקש את קרבתו.

על משקל מה שנאמר: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשתו" (דב' ל: יד).

יהודה הצבי
תל אביב

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע